

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

Beszámoló és gondolatok a Térszerkezeti kihívások és területfejlesztési válaszlehetőségek a 2010-es években Magyarországon című konferenciáról

Report and thoughts on the conference Challenges of spatial structures and answers of regional development in Hungary in the 2010s

JÓZSA VIKTÓRIA, SZABÓ PÁL

JÓZSA Viktória: ügyvezető, Nord Consult Kft., 1106 Budapest, Jászberényi út 45.; doktorjelölt, Szent István Egyetem, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola; 2100 Gödöllő, Páter Károly utca 1.; viktorija.jozsa@nordconsult.hu
SZABÓ Pál: docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Regionális Tudományi Tanszék; 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c.; szabopalpeter@t-online.hu

Viktória JÓZSA: director, Nord Consult Kft.; Jászberényi út 45., H-1106 Budapest, Hungary; PhD candidate, Enyedi György Doctoral School of Regional Sciences, Szent István University; Páter Károly utca 1., H-2100 Gödöllő, Hungary; viktorija.jozsa@nordconsult.hu
Pál SZABÓ: associate professor, Department of Regional Science, Eötvös Loránd University; Pázmány Péter sétány 1/c., H-1117 Budapest, Hungary; szabopalpeter@t-online.hu

A magyarországi területfejlesztés fontos évfordulója volt 2016: 20 éves lett a többször módosított területfejlesztési törvény. Ám ezt csend övezte, ahogy a hazai területfejlesztési kérdéseket is jórészt. Ugyanakkor 2016-ban megalakult az MTA Regionális Tudományi Bizottságának (MTA RTB) új egysége Területpolitikai Albizottság néven, amely célul tűzte ki, hogy a hazai politikai térben kissé súlyát vesztő területiséget (területi kutatásokat és területfejlesztést) előtérbe hozza, valamint a térelméleti és területpolitikai oldalt közelítse egymáshoz. Ennek első lépése volt, hogy 2016. november 30-án, karöltve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Regionális Tudományi Tanszékével (ELTE RTT), meghívásos szakmai konferenciát rendezett *Térszerkezeti kihívások és területfejlesztési válaszlehetőségek a 2010-es években Magyarországon* címmel. Az ELTE látványosi kampuszán majd 100 területi kutató, területfejlesztési szakember, regionális elemzést,

területfejlesztést tanuló diák előtt zajlott le az esemény. A szakemberek a területi szintek teljes spektrumát képviselték; a nemzeti léptékű szakpolitikai elemzők, tervezők mellett megjelentek a korábbi regionális fejlesztési ügynökségek munkatársai, a megyei szinten (ügynökségeknél és kincstári irodáknál) dolgozó szakemberek, valamint a kistérségek, járások és a települési szint fejlesztésével, kutatásával foglalkozó kollégák is. Megjelent továbbá témaként és a részt vevő szakemberek által is a határ mente, a határokon átfelölő gondolkodás és közös fejlesztések lehetősége.

A konferenciát Rechnitzer János egyetemi tanár (Széchenyi István Egyetem), az MTA Regionális Tudományi Bizottságának elnöke nyitotta meg. Beszédében többek közt kiemelte a területfejlesztés mint szakpolitika fontosságát és folyamatos megújulását, az utánpótlás képzését. Nagy szükség van ezekre napjainkban, hiszen szerencsés időszakban születünk. Hazánk – és tágabban a kelet-közép-európai régió – számára izgalmas, új kihívásokkal teli volt a rendszerváltás óta eltelt időszak, beleértve az európai uniós csatlakozást és az általa generált új folyamatokat. Érdekes, munkával, sikerekkel teli, és természetesen néhány kudarccal is tarkított évtizedeket tudhatunk magunk mögött. A jövő szintén kihívásokkal teli, ám ezeknek már az új, felnövekvő generációkkal közösen kell megfelelnünk. Ők a milleniumi nemzedék – az Y- és Z-generáció – tagjaként hordozzák a korszak minden jellegzetességét. A konferencia egyik fontos üzenete, egyben jelentősége itt volt tetten érhető: platformot képzett a diákok, az oktatók, a kutatók és a gyakorlati szakemberek között.

Az első szekcióban, amelyet Rechnitzer János moderált, két általános, a magyarországi területi folyamatokat, illetve a hazai területfejlesztést bemutató előadás hangzott el. Fontos volt egymást követően látni és hallani a területi kutatásokkal foglalkozó egyetemi oktató és a szakpolitikai (területi és nem ágazati) tervező szakember gondolatait, véleményét, néhol egyező, de számos helyen eltérő hangsúlyait a két, szorosan összekapcsolódó témáról. Az első előadásban Kiss János Péter, az ELTE Regionális Tudományi Tanszékének adjunktusa a 2000-es évek területi fejlettségi folyamatait elemezte. A GDP megyei szintű adatainak vizsgálatával kimutatta, hogy 2000 és 2014 között a megyéknek az egyes időszakokban jelentősen eltérő növekedési pályái ellenére a gazdasági teljesítmény egyenlőtlenségének területi képe alig változott. A lakossági jövedelmek elemzése révén pedig arra a megállapításra jutott, hogy a különböző adatok nagyfokú eltérései ellenére összességében bizonyosnak látszik a regionális egyenlőtlenségek csökkenésének trendje 2000 és 2014 között, különösen a jelen évtizedben, de a területi szerkezet jelentős változása nélkül. A második előadást Tipold Ferenc, a Nemzetgazdasági Minisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztályának vezetője tartotta. Kiemelte, hogy elkészítették és benyújtották az Országgyűlés elé az ország területi folyamatainak 2009–2014 közötti alakulásáról és a területfejlesztési politika, a területrendezési tervek érvényesítésének hatásairól, a területfejlesztést szolgáló pénzeszközök felhasználásáról, valamint a nemzetközi és határ menti területfejlesztési és területrendezési tevékenység-

ről szóló beszámolót, amely izgalmas szakmai olvasmány lesz a területi kérdések iránt érdeklődőknek. Előadásában bejelentette azt is, hogy a Közép-Magyarország régió szétválasztása hivatalosan megtörtént, amely döntés szakmai háttéranyagainak készítése is a főosztályon történt. Ezen túl az előadó áttekintette az EU regionális politikájának időbeli alakulását, a 2014–2020-as időszak jellemzőit, kihívásait, valamint részletesen kitért a hazai területpolitika átalakulására (törvényi változások, a területfejlesztés intézményrendszere, tervezési rendszer, operatív programok, új eszközök stb.). Végezetül a kohéziós politika jövőjének kérdéseit is feltette az előadó. A két előadás után több felszólalás fejezte a hazai területfejlesztés mechanizmusának problémáit, főként az utóbbi előadás intézményrendszeri, szakpolitikai fókusza kapcsán (az egyes területi szinteken lejátszódott folyamatok kisebb hangsúlyt kaptak), illetve a jelenlévők aktuális, a területfejlesztést érintő kérdéseket is intézték a főosztályvezetőhöz.

A következő két szekcióban elhangzott előadások jól illeszkedtek az első szekció hozzászólásaihoz, mivel a hazai területi egységek oldaláról közelítettek a területfejlesztéshez, felbontva azt a klasszikus közigazgatási egységekre és a területfejlesztési szempontból intézményesített „régiókra”. (A régió név a szekciók címében természetesen és szándékoltan tértudományi szempontból értelmezendő, hiszen a területfejlesztési törvény által definiált, ám területfejlesztési szempontból kiüresedett régiókról nem kellett, hogy szó essen, sajnos.)

A második szekcióban a „régióknak van problémájuk” motto alatt három előadás hangzott el, Faragó László, az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpontjának tudományos főmunkatársa, az MTA RTB Területpolitikai Albizottsága elnökének moderálásával. Az elsőben Tosics Iván szociológus a Városkutatás Kft. részéről a hazai városfejlesztést vette górcső alá. Kritikai előadásában hangsúlyozta, hogy a hazai városok és fejlesztésük véleménye szerint az európai irányokkal ellentétesen halad. Prezentációjában először áttekintette a hazai városkutatás és várospolitika elmúlt időszakának jellemzőit, majd a városok előtt álló összetett kihívásokról értekezett, ráirányítva a figyelmet az integrált válaszok jelentőségére (intézmények, szakpolitikák integrációja, horizontális és vertikális integráció). Ezt követően európai városfejlesztési példákon keresztül mutatta be ennek szemléletét, szerepét, sikerét, kitérve az integrált városfejlesztés problémáira a poszt-szocialista városokban, köztük kiemelten Budapesten. A második előadó, G. Fekete Éva egyetemi tanár (Miskolci Egyetem) volt, aki a hazai vidékfejlesztés aktuális ügyeit boncolgatta. Előadásának elején röviden felvázolta az elméleti alapokat (a vidék és a vidékfejlesztés fogalma, a vidékpolitikák alaptípusai, intézmények, eszközök stb.), majd ezek tükrében értékelte a hazai vidékstratégiát. Alulnézetből is ráláthattunk a mai vidékpolitikára, annak helyi működésére és a kialakult problémákra. Összegzésében az előadó többek közt kiemelte, hogy a célok és prioritások szempontjából kevert, de korszerű, vállalható stratégiánk van, ám az eszközök-intézmények széttagoltak és a helyi intézményrendszer léte bizonytalan. Sok fejlesztéspolitikai kaptafa figyelhető meg, a társadalmi részvétel deficitese és a helyi stratégiai

tervezés helyett helyi alkuk a jellemzőbbek. A harmadik előadást, amely a megyék területfejlesztési szempontú újradefiniálásáról szólt, Kovács Katalin szakmai vezető (Baranya Megyei Önkormányzat) tartotta. Prezentációjában először azzal foglalkozott, hogy miként változtak a megyék funkciói az elmúlt évtizedekben, árapályjelenségként aposztrofálva ezt. A jelenlegi, 2014–2020-as ciklus ismét „dagályt” jelent, mivel megindult a megyei szint „revitalizációja” a területfejlesztési feladatokkal. Az előadó körüljárta a megyei kompetenciákat (területi prioritás, kedvezményezetti kör, véleményezés stb.), valamint külön kitért a Baranya megyei tapasztalatokra. Utóbbi esetében az útkeresést, a piacra lépést és a szolgáltató megye kialakítását hangsúlyozta. Ezeket az előadásokat is érdemi szakmai vita követte, amelyből az tárult fel, hogy a hazai területfejlesztés helyzete romlott a korábbi évekhez képest, érthető és érthetetlen változások zajlottak le, a fejlesztéspolitikai évek óta művelő vagy kutató szakértők is néha csak figyelik a hirtelen, időnként megalapozatlannak tűnő váltásokat. A vita során a jelenlévők kritikus élel emelték ki a korlátozott együttműködést az egyes területi szintek és egységek között az elmúlt évtizedekben kínálkozó lehetőségek ellenére, a „lyukas” megyéket, a városok és települési környezetük közötti párbeszéd, együttgondolkodás hiányát, valamint a városfejlesztési kérdések előtérbe kerülését a vidékkel és a többi területi szinttel szemben. A „Régiók Európája” gondolata lassacskán a „Város(régiók) Európája” gondolatává alakul át, a városkutatások aránya a területi kutatások körében napról napra emelkedik.

A harmadik szekció a „problémáknak van régiója” címmel futott, Szabó Pál docens (ELTE Regionális Tudományi Tanszék), a Területpolitikai Albizottság titkárának moderálásával. Az első előadásban a Balaton térségének jellegzetességei és területfejlesztési kérdései kerültek terítékre Fekete Károly, a Balaton Fejlesztési Tanács Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. kutatója tolmácsolásában (az előadást Oláh Miklós kutatásvezető jegyezte társszerzőként). A Balaton – mint természetes (homogén) régió – a területfejlesztésben régóta jelen van, ám mindig is szerény kapacitással, forrással stb. rendelkezett. Az előadó ezt a problémát járta körül, kérdéseket felvetve és a státusz vagy szerződés dilemmáját hangsúlyozva. A bemutatott adatokból a hallgatóság láthatta a térség erősségeit és gyengeségeit, valamint a fejlesztés jogszabályi kereteit; itt aktualitást jelentett a nem sokkal korábban kormányhatározattal megítélt önálló forrás a térség fejlesztésére. Az előadó ismertette a balatoni regionalizmus folyamatát és nemzetközi kitekintést tett az európai „tavas térségekre”. Az előadás végén jövőkép bontakozott ki a térségről: a jelenlegi státuszalapú területpolitikai szemlélet helyett a szerződéseken, kooperáción alapuló regionális együttműködések jelentősége növekedhet meg. A második előadó Jaschitz Mátyás, a CESCO (Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálat, Central European Service for Cross-border Initiatives) tervezési igazgatója volt, aki a magyar határ menti térségek fejlesztését elemezte. Előadása elején kifejtette, hogy a határ menti fejlesztések nehéz helyzete a fejlesztéspolitikában régóta megszokott. Példaként említette az adathiányt és az adathar-

monizáció nehézségeit, a jogi és szakpolitikai akadályokat, a nem világos kompetenciákat, a gyorsan változó struktúrákat és tervezési környezetet, melyek rendszereiben egyszerre kell mozogni egy határ menti fejlesztés esetében. Ehhez kapcsolódóan bemutatta a CESCO által kidolgozott határon átnyúló tervezési módszertant. Ezt követően az előadó az Európai Unió 2014–2020 közötti határ menti programjainak állásáról adott tájékoztatást, külön részletezve az EGTC-k (Európai Területi Társulások) szerepét, működését, mindezt egyedi projektek bemutatásával gazdagítva. Végezetül felhívta a figyelmet arra, hogy a fejlesztéspolitikára számára milyen fontos a határ menti területek egységisége, komplementaritása, egymást szinergikusan kiegészítő sajátosságai és kompetenciái. A két előadás után több kérdés érkezett az előadókhöz, amelyek révén gazdagodott ezekről az esetekről az hallgatóság tudása. A mintegy 3,5 órás konferencia Faragó László zárszavával fejeződött be.

A konferencia fontos tanulsága volt, hogy a hazai területfejlesztésben sok kérdőjel van napjainkban is. Újból kiderült, nem szabad, hogy a területi kutatások, a kutatók és a területfejlesztés eltávolodjon egymástól. Tovább kell erősíteni a kapcsolatot, hiszen tudományos alapok, kutatások nélkül szakpolitikát művelni nem célszerű, míg a területi kutatások egy részének a szakpolitika igényeire kell figyelnie, és a felmerülő kérdésekre tudományos alaposágú, empirikus vizsgálatokra épülő válaszokat adnia. Ehhez szükséges annak az intézményrendszernek a kiépítése, amely lehetővé teszi a folyamatos kapcsolattartást, eszmecsere, az elért kutatási és alkalmazásoldali eredmények, jó és rossz gyakorlatok folyamatos áramlását. A rendszer egyik eleme a Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT), az MTA Regionális Tudományi Bizottság, a felsőoktatási intézmények érintett tanszékei és a szakmai társszervezetek együttműködése. További elemei a folyamatos információáramlás csatornái, amelyek korunkban elsősorban elektronikusak lehetnek és amelyek feltételezik egy kiterjedt szakmai adatbázis rendelkezésre állását. Végül pedig szükséges a rendszeres személyes kapcsolattartás, az egyeztetések platformjainak biztosítása, akár szakmai, akár tudományos, akár szakterületi közös rendezvények, például hasonló konferenciák formájában.

A téma és a konferencia sikerére való tekintettel a szervezők 2017 őszén kísérletet tesznek újabb területpolitikai konferencia lebonyolítására. A 2016-os konferencia előadásainak diái elérhetők a Magyar Regionális Tudományi Társaság honlapján.